

SZABADKA MÚLTJÁNAK „IRATVALLATÁSA”

Magyar László: *Iratvallató*. Egy levéltáros írásaiból. Életjel, Szabadka, 1999

Egy közel 200 oldalas posztumusz kötettel adóztak a szabadkaiak a tavaly hirtelen elhunyt kiváló levéltáros, Magyar László (1937–1998) emlékének. A kötet Dér Zoltán szerkesztésében és a szabadkai Szabadegyetem kiadásában jelent meg az Életjel Könyvek 77. darabjaként, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma Nemzeti és Etikai Ügyek Főosztályának támogatásával. Az elhunyt kutató 27, 1977 és 1996 között megjelentetett tanulmányát és cikkét tették benne közzé, amelyek témakörönként és műfajilag ugyan különböznek egymástól, de valamennyi Szabadka és Palics múltjának értékes mozaikkockája. Az írások a középkortól az első világháborúig terjedő időszakot ölelik fel, példázva Magyar László szerteágazó, tág érdeklődését, aki nagy elődének, Iványi Istvának a nyomdokain haladva, levéltárak mélyéről, mérhetetlen irattengerekből halászgatta elő, éveken át, nagy-nagy szorgalommal és kitartással, Szabadka és környéke múltjának ismeretlen, érdekes és értékes dokumentumait.

Magyar László esetében a szakmai tudás szerencsésen ötvöződött a kutatói kíváncsisággal, a mindennapi munka kényszere a hasznos kedvvel, a felfedezés öröme a város szeretetével. Ez vitte őt annak idején Bécsbe, majd magyarországi levéltárakba, ahonnan kitartó, aprólékos munkával igen sok új, korábban ismeretlen, Szabadkára és környékére vonatkozó dokumentumot fedezett fel. Értékes munkása volt Szabadka helytörténetének, távozásával érezhető űr maradt a várostörténet-kutatásban.

Szenvedélyes kutató volt, aki igyekezett mindig tiszta forrásból meríteni, s ezeket a forrásokat írásainak jegyzeteiben fel is tüntette, szemléltetve egyben az olvasónak a kézbe vett iratsomók nem csekély számát. Mert egy-egy csupán néhány oldalas íráshoz gyakran igen nagy mennyiségű iratanyagot kellett megmozgatnia. De ez sohasem csüggesztette kutatókedvét, nagy munkabírást. Kutatásai során tudatosan vállalta is a sok munkát és utánajárást igénylő témákat, különösen Szabadka középkori történetének esetében, a korabeli napi sajtót jegyzetelve pedig kevésbé látványos, de az olvasó és a város története szempontjából érdekes és fontos témákat dolgozott fel.

E kötetben tárja eléink a szerző többek között Szabadkának és környékének középi és török kori kézművességét, Szabadka mezőgazdaságát a dualizmus korában (1867–1918), a szeged–szabadkai vasútvonal építését (1864–1869), de szőlő Szabadka céhpecsétjeiről, Macskovics Titusz téglagyáráról, Szabadka városfejlesztéséről (1867–1918), a Szentháromság-szoborról, a régi várósháza lebontásáról, a gimnáziumról és kápolnáról, a palicsi fürdő múlt századi gondjairól, az ottani színjátszásról, a Kisvendéglőről, meg a hajdani kioszkokról. Ugyancsak Magyar László kutatta ki és tette közzé a régi szabadkai találmányok dokumentumait, nevezetesen egy 1854-ben feltalált „kukoricza szetsza őrlőből gépről”, egy 1863-ban megszerkesztett kézi vetőgépről stb.

Az *Iratvallatót* gondosan összeválogatott képanyag egészíti ki, az eligazodást pedig névmutató könnyíti.

Magyar László halálával sikeres és gyümölcsöző életpálya tört ketté. S azáltal nemcsak a szabadkai helytörténet-kutatást érte nagy veszteség, hanem tájgyűjségünk művelődés-

történetét is. Ha kezünkbe vesszük az *Iratvállatót*, és fellapozzuk, akkor tudatosodik csak bennünk, hogy Magyar László személyében milyen értékes levéltári kutatót veszítettünk el. Olyan buzgó levéltárost, aki sajátos módon „meg tudta szólaltatni a múltat”, de aki már sajnos, nem „vallathatja” tovább Szabadka múltjának dokumentumait.

NÉMETH Ferenc

ÁTÍRÁS: TINTAFEKETE MÁGIA

Krasznahorkai László: *Háború és háború*. Magvető Kiadó, Budapest, 1999

Krasznahorkai László *Háború és háború* című regénye nem éppen veszélytelen utazásra invitálja az olvasót. A főhős, dr. Korim György levéltáros a negyvenedik születésnapján rádöbben, hogy nem érti a körülötte zajló világot. A valóság egyetlen pillanat alatt ijesztően bonyolulttá válik a számára, a világ megszokott egyhangúságát szorongató, kibogozhatatlan rejtély váltja fel. A meghasonlásnak (vagy megzavarodásnak) ez a sötét, kétségbeejtő pillanata jelenti az utazás kezdetét, az utazását, amely a régi korok szakrális beavatásával válik rokon jellegűvé, hiszen végső célja nem más, mint a világ elveszett értelmének a felkutatása. Korimot Hermész görög isten vezeti ezen az úton, benne találja meg Korim a maga *elvezérlő* istenét. Hermész ugyanis hírnök, vezető, de emellett rejtélyes, megfoghatatlan, sötét úr is, az éjszakai utak istene, aki megmutatja a törvények viszonylagos voltát, a világ bonyolultságát. Hermész a folytonos átalakulást jelképezi, illanó lényé tagadja az önazonosságot, felforgatja az oksági láncok rendjét, feloldja a térbeli és az időbeli határokat, korlátokat; így a megszokott összefüggések Hermész által titokzatossá válnak. A végső igazságokat kereső hermetikus tanításban a titok központi szerepet játszik, elfedi a tudást az avatatlanok elől. A titok lényege viszont éppen az, hogy örökké titoknak kell maradnia, emiatt minden megfejtettnek vélt titok mögött egy újabb titok lapul; minden titok egy másikra utal, ez pedig egy harmadikra, és így tovább (Eco). Az egymást elfedő titkok egész labirintusa jön létre a hermetikus világképben, kivezető út azonban nincs, vagyis egyetlen nagy, végső titok nem létezik (hacsak nem ez lenne az). Emlékeztet ez arra a posztmodern teóriára, amely szerint a jelentés állandó elhalasztódásban van, folytonos tovasiklásban; minden dolgot valami más határoz meg, ezt pedig egy harmadik értelmezi, és így körbe-körbe, egészen a végtelenségig. Ilyenképpen Hermész isten alakjában a hermetizmus összeölelkezik a dekonstrukcióval: Krasznahorkai regénye a miszticizmus és a posztmodern teória varázslatosan izgalmas alkímiai menyegzője, elragadó olvasmány.

A világ értelmének, jelentésének felfüggesztődése mellett van még valami, ami fontos szerepet játszik Korim útra kelésében: egy talált kézirat, egy titokzatos, különös szöveg, „a legcsodálatosabb, amit valaha írtak a földön”. Korim a levéltárban talál rá a cím szerző és évszám nélküli oldalakra, elkezd olvasni őket (lector in fabula), majd a kézirat végére érve újakezdi, azután ismét, előlről. A szöveg mágikus hatása alatt Korim úgy érzi, hogy valamit mindenképpen tennie kell, a „csodálatos szépségű költeményt”, a kézirat „lehetőfinom, hajlékony mondatait” át kell hagyományoznia az örökkévalóság számára. Ekkor